

Αλφρέδος

Ένας Βρετανός παρ’ ολίγον βασιλιάς των Ελλήνων

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ Χ. ΚΥΡΚΟΣ

Διδάκτωρ Νομικής, Πολιτικής Ιστορίας και Ιστορίας των Νεώτερων Πολιτικών και Συνταγματικών Θεσμών

Ο Αλφρέδος, δευτερότοκος γιος της βασίλισσας Βικτωρίας και μετέπειτα δούκας του Εδιμβούργου, υπήρξε ο μοναδικός βασιλιάς στην ελληνική Ιστορία ο οποίος, μετά την έξωση του Οθωνα και πριν από την ανάρρηση του Γεωργίου Α΄, εκλέχθηκε πανηγυρικά και απευθείας από τον λαό στον ελληνικό θρόνο. Η ματαιώση, ωστόσο, της εκλογής αυτής, εκτός από το ότι αποτέλεσε ευθεία υποτίμηση της λαϊκής ετυμηγορίας των Ελλήνων, αποκάλυψε για μία ακόμη φορά τον ανταγωνισμό και τους απώτερους στόχους της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων.

Η ΔΙΑΔΟΧΗ ΤΟΥ ΟΘΩΝΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΝΕΟΥ ΜΟΝΑΡΧΗ

Η πολιτική την οποία ακολούθησαν οι Μεγάλες Δυνάμεις (Μ. Βρετανία, Γαλλία, Ρωσία) μετά την έξωση του Οθωνα, τον Οκτώβριο του 1862, κινήθηκε ανάμεσα σε δύο άξονες. Ο ένας συνίστατο στη διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή, με την υιοθέτηση από το ελληνικό κράτος μη διεκδικητικής πολιτικής ως προς την Οθωμανική αυτοκρατορία, και ο άλλος στη διατήρηση του θεσμού της μοναρχίας, που θα εξασφάλιζε τον πληρέστερο και αποτελεσματικότερο έλεγχο της Δύσης και θα διευκόλυne την ικανότητα διεΐσδυσης των Ξένων Δυνάμεων στην ελληνική πολιτική ζωή (1). Για τον λόγο αυτόν, η καθεστωτική μεταβολή στην Ελλάδα αντιμετωπίσθηκε κατ’ αρχάς με αμηχανία από τις Μεγάλες Δυνάμεις, οι οποίες δεν επιθυμούσαν ριζικές αλλαγές και τη διακινδύνευση των συμφερόντων τους στην περιοχή. Στο κλίμα αυτό, ο Βρετανός απεσταλμένος στην Αθήνα Σκάρλετ (Scarlett) απευθύνθηκε στον προϊστάμενό του, υπουργό Εξωτερικών Ράσελ (Russell), για το αν θα έπρεπε να αναγνωρίσει την υπό τους Δημήτριο Βούλγαρη, Κωνσταντίνο Κανάρη και Μπενιζέλο Ρούφο προσωρινή κυβέρνηση, η οποία είχε σχηματισθεί μετά την έξωση του Οθωνα, προτείνοντας ταυτόχρονα τον αποκλεισμό του λιμανιού του Πειραιά από τον βρετανικό και τον γαλλικό στόλο προς αποφυγή τυχόν επικίνδυνων επακολούθων (2).

Το μέλλον του ελληνικού θρόνου είχε ήδη απασχολήσει έντονα το Φόρεϊν Οφίς (Foreign Office), δεδομένου ότι ο Οθωνας δεν είχε και ούτε επρόκειτο -κατά τα φαινόμενα- να αποκτήσει διάδοχο. Οι νομικοί σύμβουλοι του βρετανικού Στέμματος (The Law Officers of the Crown) J.D. Harding, W.M. Atherton και Roundell Palmer, είχαν υποβάλει γνωμοδότηση, στις 15 Νοεμβρίου 1861, στον υπουργό Εξωτερικών Ράσελ επάνω σε θέματα διαδοχής του Οθωνα: η άρνηση του Λεοπόλδου της Βαυαρίας (αδελφού του Οθωνα) για τον ελληνικό θρόνο, στον οποίον καλείτο σύμφωνα με το άρθρο VIII του Πρωτοκόλλου που υπογράφηκε στο Φόρεϊν Οφίς στις 3 Φεβρουαρίου 1830, δεν έπρεπε να θεωρείται δεσμευτική για τον ίδιον ή για τους απογόνους του και, σε κάθε περίπτωση, το θέμα της διαδοχής του Οθωνα ήταν ανοικτό και ουδείς έπρεπε να θεωρείται προς το παρόν διάδοχός του. Τέλος, σε περίπτωση που ο Οθωνας αποκτούσε κόρη, αυτή έπρεπε να τον διαδεχθεί σε βάρος των αδελφών του, Λεοπόλδου (Luitpold) και Αδαλβέρτου (Adalbert).

Παράλληλα, το επίμαχο ζήτημα του θρησκευάματος του διαδόχου παρέμενε επίσης άλυτο. Η Ρωσία θεωρούσε το θέμα της διαδοχής μείζον και πρότεινε την πλήρη συμμόρφωση με το άρθρο 40 του ελληνικού Συντάγματος του 1844, που επέβαλλε στον διάδοχο να πρεσβεύει το Ανατολικό Ορθόδοξο

δόγμα. Η στάση αυτή θεωρήθηκε ιδιαίτερα ύποπτη από τους Βρετανούς, επειδή έκριναν πως με αυτόν τον τρόπο «φωτογραφιζόταν» ο ευνοούμενος του τσάρου, Νικόλαος του Λόιχτενμπεργκ (Leuchtenberg). Μετετράπησαν, λοιπόν, σε «απρόθυμους» υποστηρικτές του Οθωνα και των Βαυαρών. Εντούτοις, όπως υποστηρίχθηκε, οι Βρετανοί μόνο ηθική υποστήριξη μπορούσαν να του προσφέρουν, και αυτήν ως αντάλλαγμα μιας ελεύθερης κυβέρνησης που του είχε υποδειχθεί να αποδεχθεί, υπενθυμίζοντας στη Ρωσία πως ο διάδοχος δεν ήταν υποχρεωμένος να αλλάξει το θρήσκευμά του παρά μόνο κατά την ενθρόνισή του, και συμβουλευόντας παράλληλα τους Βαυαρούς ότι ο Λουδοβίκος, ο μεγαλύτερος από τους γιους του Λεοπόλδου, θα ήταν πιθανότατα ο διάδοχος και ότι, ως εκ τούτου, θα έπρεπε να επισκεφθεί την Ελλάδα για να κερδίσει τη συμπάθεια του ελληνικού λαού (3).

Αναμφίβολα, λοιπόν, η αναζήτηση του νέου μονάρχη έμελλε να αποδειχθεί επίπονη και χρονοβόρα, θυμίζοντας τις προσπάθειες που είχαν προηγηθεί της ενθρόνισης του Οθωνα. Επιπλέον, ο ελληνικός θρόνος ήταν ήδη επιβαρυνμένος με μια έξωση και, ως εκ τούτου, δεν ήταν πολλοί εκείνοι που θα δέχονταν να υποβάλουν υποψηφιότητα.

Η ΚΟΡΥΦΩΣΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΚΑΙ Η ΑΔΙΕΞΟΔΗ ΕΚΛΟΓΗ ΤΟΥ ΑΛΦΡΕΔΟΥ

Η πρώτη αναφορά στον πρίγκιπα Αλφρέδο (1844-1900) έγινε σε άρθρο της ελληνικής εφημερίδας «Βρετανικός Αστήρ» (British Star), η οποία εκδιδόταν στο Λονδίνο από τον Στέφανο Ξένο. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, η βρετανική κυβέρνηση δεν αντιμετώπιζε ευνοϊκά το θέμα της υποψηφιότητάς του. Οι Έλληνες, αντίθετα, εξέταζαν σοβαρότατα το ενδεχόμενο εκλογής Βρετανού πρίγκιπα (Βρετανικός Αστήρ, 14 Μαρτίου και 2 Μαΐου 1861).

Η σημασία που απέδιδαν οι Βρετανοί στο θέμα της διαδοχής και της εκλογής αρεστού σε εκείνους διαδόχου, διαφάνηκε και από την πρόταση του Σκάρλετ για την άμεση κατάληψη του Πειραιά από βρετανικές και γαλλικές δυνάμεις, ενόψει της «ανεπιθύμητης» υποψηφιότητας Λόιχτενμπεργκ. Στην προσπάθειά τους, μάλιστα, να αποκλείσουν τον Ρώσο υποψήφιο επικαλέσθηκαν το Πρωτόκολλο του Λονδίνου του 1830, το οποίο όριζε ότι στο βασίλειο της Ελλάδας δεν μπορούσε να βασιλεύσει κάποιος που προερχόταν από τους οίκους των τριών προστάτιδων Δυνάμεων. Προφανώς, ήταν διατεθειμένοι να «θυσιάσουν» την υποψηφιότητα του Αλφρέδου, επειδή σε περίπτωση τελικής επιλογής ανάμεσα στους δύο, το Ορθόδοξο θρήσκευμα του Λόιχτενμπεργκ θα τον έφερνε πιο κοντά στον ελληνικό θρόνο. Αναμφίβολα, βρίσκονταν σε δυσχερή θέση, εφόσον έπρεπε να υπενθυμίζουν στους Έλληνες την κυρίαρχη εξουσία της Εθνοσυνέλευσης και την ανεξάρτητη βούληση με την οποία θα έπρεπε να ληφθούν οι αποφάσεις της που αφορούσαν τη διαδοχή, και παράλληλα να περιορίζουν την εξουσία της επικαλούμενοι τις δικές τους συμβατικές υποχρεώσεις. Παρέβλεπαν, σκόπιμα βέβαια, πως αυτές δεν μπορούσαν να δεσμεύουν την Ελλάδα, εφόσον εκείνη δεν ήταν ένα από τα συμβληθέντα μέρη. Οι Ρώσοι, αντίθετα, δεν θεωρούσαν το θέμα της εθνικότητας «άκαμπτο», εφόσον αυτό θα μπορούσε να λυθεί «κοινή συναινέσει». Για προφανείς λόγους, όμως, επέμεναν πως ο μελλοντικός βασιλιάς της Ελλάδας έπρεπε να είναι Ορθόδοξος.

Το σχέδιο των Βρετανών να αποκλείσουν πάση θυσία τον δούκα του Λόιχτενμπεργκ, για την υποψηφιότητα του οποίου (σύμφωνα με εμπιστευτική επιστολή του Βρετανού πρεσβευτή στο Παρίσι Κόουλυ (Cowley) στον Ράσελ, η οποία αφορούσε συνομιλία του με τον Αυστριακό υπουργό Εξωτερικών πρίγκιπα Μέτερνιχ) δεν έφερνε αντιρρήσεις και η Αυστρία, συνοδεύθηκε από καταιγισμό οδηγιών προς τους πρεσβευτές της, με εντολή να υπενθυμίζουν στις κυβερνήσεις στις οποίες ήταν διαπιστευμένοι τις συμβατικές υποχρεώσεις των τριών Δυνάμεων. Προειδοποίησαν, μάλιστα, ότι σε περίπτωση που επιλεγόταν, η Μ. Βρετανία δεν θα τον αναγνώριζε. Με τον τρόπο αυτόν προσπαθούσαν να κερδίσουν χρόνο, βολιδοσκοπώντας παράλληλα τους υποψηφίους που θα εξυπηρετούσαν τα αγγλικά συμφέροντα. Έτσι, παρουσιάστηκαν ως πιθανές λύσεις οι υποψηφιότητες του δούκα της Αόστα (γιου του Ιταλού βασιλιά Βίκτωρα Εμμανουήλ), η εκλογή του οποίου δεν τους ικανοποιούσε, και του γιου του βασιλιά των Βέλγων, Φιλίππου.

Η επιθυμία, όμως, των Ελλήνων για την εκλογή του Αλφρέδου διατυπώθηκε και επίσημα από τον Έλληνα πρεσβευτή στο Λονδίνο Χαρίλαο Τρικούπη (4), ο οποίος μάλιστα απέρριψε την υποψηφιότητα

του αδελφού του αυτοκράτορα της Αυστρίας, αρχιδούκα Φερδινάνδου Μαξιμιλιανού, επειδή η εκλογή ενός Αυστριακού θα ήταν ανεπιθύμητη στην Ελλάδα λόγω της αντίθεσης των Αυστριακών προς την ελληνική ανεξαρτησία. Προτάθηκαν ακόμη τα ονόματα του πρίγκιπα Οσκαρ της Σουηδίας (από τον Ράσελ) και του βασιλιά της Πορτογαλίας (από τον Τρικούπη), χωρίς να ληφθεί καμία απόφαση. Την ίδια περίοδο, οι Γάλλοι έδειχναν να προωθούν την υποψηφιότητα του πρίγκιπα Ναπολέοντα, αφού ήταν απρόθυμοι να δεσμευθούν, σε κοινή διακήρυξη με τις άλλες Δυνάμεις, ότι δεν θα υποστήριζαν υποψήφιο που θα είχε συμβατικό κώλυμα εκλογιμότητας. Σχετικά με την υποψηφιότητα του Αλφρέδου, πίστευαν πως, εάν προκρινόταν, θα μεταβαλλόταν ο συσχετισμός των δυνάμεων στην Ανατολή. Αυτός, όμως, ήταν και ο φόβος των Βρετανών: η ανάρρηση στον θρόνο του Λόιχτενμπεργκ, ενός πρίγκιπα ο οποίος συνδεόταν με τον οίκο των Ρομανών, θα έθετε σε κίνδυνο την εδαφική ακεραιότητα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Την ίδια, όμως, στιγμή η βρετανική ικανοποίηση για την εμπιστοσύνη των Ελλήνων στο πρόσωπο του Αλφρέδου, που είχε εκφραστεί πολλές φορές (5), είχε δώσει το στίγμα της λύσης που έπρεπε να προτιμηθεί: εφόσον οι Έλληνες προτιμούσαν Βρετανό ηγεμόνα, επιθυμία της οποίας η πραγματοποίηση ήταν ανέφικτη, τότε θα ήταν διατεθειμένοι να αποδεχθούν κάποιον που θα τους υποδείκνυε το Φόρεϊν Οφίς. Έτσι, η ανεύρεσή του έπρεπε να ανατεθεί κατ' αποκλειστικότητα στους Βρετανούς, οι οποίοι βέβαια θα έπρεπε να λάβουν υπόψη έως έναν βαθμό και τη γνώμη των ενδιαφερόμενων Ελλήνων, δεδομένου ότι η επιλογή για ένα τόσο σοβαρό ζήτημα δεν μπορούσε να παραβλέψει πλήρως τη γνώμη τους.

Έτσι, ο Μαυροκορδάτος σε συνομιλία που είχε με τον απεσταλμένο του Σκάρλετ, Ράμπολντ, δεν απέρριψε την πιθανότητα επιλογής ενός υποψηφίου από τον οίκο των Γκότα, ενώ αντίθετα διαφώνησε με την υποψηφιότητα του κόμη της Φλάνδρας, οποιουδήποτε Ιταλού πρίγκιπα και ενός πρίγκιπα της Πορτογαλίας. Αντίθετα, δεν απέκλεισε την επιλογή του δούκα του Λόιχτενμπεργκ. Επομένως, μοιραία η υποψηφιότητα του τελευταίου εξακολουθούσε να παραμένει απειλή για τα αγγλικά συμφέροντα. Μετά, όμως, από αγγλικές έρευνες και πιέσεις και παρά το γεγονός ότι οι Ρώσοι αρχικά υποστήριζαν ότι είχε βαυαρική καταγωγή, αναγκάστηκαν να παραδεχθούν τελικά πως, πράγματι, ήταν μέλος της ρωσικής αυτοκρατορικής οικογένειας.

ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ ΩΣ ΑΝΑΔΟΧΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

Ο ενθουσιασμός, όμως, των Ελλήνων για τον Αλφρέδο και η βεβαιότητά τους πως η ανάρρησή του στον θρόνο ήταν δεδομένη, οδήγησε την προσωρινή κυβέρνηση σε υπέρβαση των ορίων της εντολής που της είχε ανατεθεί. Έτσι, αφού έλαβε «(...) υπ' όψιν την πανταχόθεν πολυειδώς δηλωθείσαν θέλησιν του Ελληνικού Λαού, ίνα προβή αυτός ούτος αμέσως εις την εκλογήν βασιλέως», προκήρυξε με ψήφισμά της (19 Νοεμβρίου 1862) και πριν από τη σύγκληση της Εθνικής Συνέλευσης δημοψήφισμα για την εκλογή βασιλιά, θέλοντας με αυτόν τον τρόπο να καταγράψει τη βούληση του εκλογικού σώματος κατά τρόπο άμεσο. Στην ουσία, βέβαια, δεν επρόκειτο για κατά κυριολεξία δημοψήφισμα (referendum) το οποίο έχει θεματικό χαρακτήρα, αλλά για προσωπικό δημοψήφισμα (plebiscitum), που συνδεόταν με την επιβεβαίωση του προσώπου του κληρονομικού ανώτατου άρχοντα. Επιπλέον, δεν ορίστηκε ενιαία ημέρα ψηφοφορίας για όλη την επικράτεια, αλλά δόθηκε σε κάθε δήμο προθεσμία δέκα ημερών που θα άρχιζε από την τρίτη ημέρα της δημοσίευσης του ψηφίσματος σε καθέναν από αυτούς. Δεν προβλέφθηκε υποβολή υποψηφιοτήτων, αλλά το όνομα του υποψηφίου γραφόταν από τους εκλογείς στο δημόσιο Πρωτόκολλο. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στα «ψηφοδέλτια» οι εκλογείς, αφού συμπλήρωναν το όνομα του υποψηφίου που επιθυμούσαν, κατόπιν υπέγραφαν καθιστώντας την ψηφοφορία φανερή. Τέλος, δικαίωμα ψήφου είχε κάθε Έλληνας πολίτης ο οποίος είχε συμπληρώσει το 20ό έτος της ηλικίας του.

Όπως ήταν φυσικό, η διενέργεια του δημοψηφίσματος υπερέβαινε τις προβλέψεις των Δυνάμεων, ενώ το δημοψήφισμα μεταβλήθηκε σε «νομιμοποίηση» της ήδη ευρύτατης αποδοχής που υπήρχε για τον Αλφρέδο. Τα αποτελέσματα ήταν συντριπτικά υπέρ του Αλφρέδου και είχαν ως ακολούθως (6):

Ο Ηγεμονόπαις Αλφρέδος	230.016
Ο Ηγεμονόπαις Λάυχτεμπεργ	2.400
Ορθόδοξός τις	1.917
Αλέξανδρος της Ρωσίας	1.841
Νικόλαος της Ρωσίας	1.821
Απλώς Βασιλεύς	1.763
Νικόλαος Βασιλεύς Ορθόδοξος	1.741
Ζήτωσαν αι Τρεις Δυνάμεις	482
Κωνσταντίνος της Ρωσίας	478
Πρίγκηψ Ναπολέων	345
Εκ της Αυτοκρατορικής	
Αυλής της Γαλλίας	246
Πρίγκηψ Ρώσος	14
Δημοκρατία	93
Αμεδαίος της Ιταλίας	15
Εκ της Αυτοκρατορικής	
Αυλής της Ρωσίας	9
Ρομανώφ	8
Κόμης Φλάνδρας	7
Γουλιέλμος Δανιμαρκίας	6
Υψηλάντης	6
Γαριβάλδης	3
Ωμάλ	3
Μέγας Ναπολέων	2
Πρίγκηψ Σουηδίας	2
Πρίγκηψ Ζοαμβίλ	1
Βασιλεύς Εϋνάρδος	1
Μακ-Μαών	1
Οθων	1

Είναι χαρακτηριστικό πως, ενώ οι ψηφοφόροι είχαν κληθεί να αναγράψουν στο ψηφοδέλτιο το όνομα του υποψηφίου της προτίμησής τους, σε αρκετές περιπτώσεις εξέφρασαν διά της ψήφου τους την ιδεολογική («Απλώς βασιλεύς», «Δημοκρατία»), την πολιτική («Ζήτωσαν αι Τρεις Δυνάμεις», «Εκ της Αυτοκρατορικής Αυλής της Γαλλίας», «Πρίγκηψ Ρώσος», «Εκ της Αυτοκρατορικής Αυλής της Ρωσίας») και τη θρησκευτική («Ορθόδοξός τις») προτίμησή τους, δίνοντας με τον τρόπο αυτόν προτεραιότητα στον χαρακτήρα της ψήφου τους παρά στο ουσιαστικό της περιεχόμενο.

Βέβαια, το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος δεν ερχόταν σε αντίθεση με το βρετανικό «σχέδιο», καθιστώντας στα μάτια της Γαλλίας και της Ρωσίας προφανή τη βούληση του ελληνικού λαού για την επιλογή της Μ. Βρετανίας ως «αναδόχου» στο θέμα της αναζήτησης του νέου μονάρχη. Το γεγονός αυτό αρνούντο επίσημα οι Βρετανοί. Στη συνάντηση του Ελιοτ με τους Βούλγαρη και Διαμαντόπουλο, ο Βρετανός απεσταλμένος δεν παραδέχθηκε πως υπήρχε παρέμβαση και στέρηση από την Ελλάδα του δικαιώματος της ελεύθερης επιλογής του ηγεμόνα της, αλλά υποστήριζε πως ήταν άδικη η μη αναγνώριση του δικαιώματος της βασίλισσας να αποποιηθεί το Στέμμα για λογαριασμό ενός μέλους της οικογένειάς της. Αρνήθηκε, επίσης, πως η βρετανική κυβέρνηση είχε την παραμικρή πρόθεση να αποστερήσει τους Έλληνες από την πλήρη ελευθερία επιλογής του μελλοντικού τους βασιλιά (!) (7). Οι σκέψεις του Ελιοτ ήταν σε αυτό το σημείο αποκαλυπτικές:

«Η εξασφαλισμένη επιρροή μας εξαιτίας του Αλφρέδου δεν σημαίνει πως θα πρέπει να καθυστερήσουμε στην ανεύρεση μονάρχη, δεδομένου του γεγονότος ότι οι Έλληνες επιθυμούν πλέον κάποιον που να έχει εξασφαλισμένη την υποστήριξη της Μ. Βρετανίας» (8).

Σε τελική ανάλυση, η αναγόρευση της Μ. Βρετανίας σε ανάδοχο του ελληνικού Στέμματος δεν είχε

συντελέσει μόνο στον περιορισμό του καταλόγου των υποψηφίων για τον ελληνικό θρόνο, με άμεση συνέπεια την παράταση της αβεβαιότητας. Οι συνεχείς απορρίψεις ορισμένων υποψηφιοτήτων από τους Βρετανούς ή η μη αποδοχή κάποιων άλλων από τους εκάστοτε προταθέντες, είχαν άμεση επίπτωση και στην οικονομική κατάσταση της Ελλάδας, τη στιγμή μάλιστα που η τελευταία είχε περιορισθεί σε ρόλο θεατή των εξελίξεων. Επιπλέον, η γριφώδης πολιτική των Βρετανών οδήγησε την τελευταία στιγμή στην αποτροπή της αποστολής ελληνικής αντιπροσωπίας η οποία θα προσέφερε το Στέμμα στον εκλεγέντα βασιλιά.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ, ΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΚΑΙ Η ΑΝΕΥΡΕΣΗ ΔΙΑΔΟΧΟΥ

Στις 22 Ιανουαρίου 1863 η Εθνοσυνέλευση, παρακάμπτοντας τις επιταγές των Δυνάμεων, προέβη σε μια πράξη «αντιστασιακού» χαρακτήρα, ανακηρύσσοντας τον Αλφρέδο συνταγματικό βασιλιά των Ελλήνων, παρά το γεγονός ότι ο Τρικούπης είχε ήδη τηλεγραφήσει από τις 28 Νοεμβρίου πως το θέμα της υποψηφιότητας του Αλφρέδου έπρεπε να θεωρείται λήξαν. Μαζί με τον Μαυροκορδάτο, μάλιστα, κατηγορήσαν ευθέως τη Μ. Βρετανία πως είχε πλέον την αποκλειστική ευθύνη για τον κίνδυνο εγκαθίδρυσης στην Ελλάδα δημοκρατικού πολιτεύματος, όπως επίσης και για τυχόν «ανάφλεξη» στις τουρκικές επαρχίες. Τους ίδιους φόβους είχε εκφράσει και ο πρόξενος της Μ. Βρετανίας Λόιντ, ο οποίος, διαφωνώντας με την επίσημη βρετανική τακτική, επισήμαινε πως, εάν η Βικτωρία δεν επέτρεπε την ανάρρηση του Αλφρέδου στον ελληνικό θρόνο, οι Έλληνες θα εγκαθίδρυναν δημοκρατικό πολίτευμα (9).

Η απόφαση, όμως, της μη αποδοχής του Στέμματος από τον Αλφρέδο είχε ήδη ληφθεί και το ενδιαφέρον έπρεπε να στραφεί σε άλλους υποψηφίους. Έτσι, μετά τις αποτυχημένες βολιδοσκοπήσεις στον πρίγκιπα Ερρίκο της Ολλανδίας, στον πρίγκιπα Οσκαρ της Σουηδίας, στον βασιλιά Φερδινάνδο της Πορτογαλίας, στον πρίγκιπα Αλέξανδρο της Εσσης-Ντάρμστατ, οι Βρετανοί πρότειναν την άμεση εκλογή του Ερνέστου Β', δούκα του Σαξ-Κόμπουργκ-Γκότα, ανιψιού του βασιλιά των Βέλγων, επιλογή όμως η οποία τελικά δεν ευδοκίμησε. Την ίδια τύχη είχαν και οι υποψηφιότητες του πρίγκιπα Γουλιέλμου της Βάδης, του πρίγκιπα Χοεντσόλερν-Ζιγκμαρίνγκεν, του μεγάλου δούκα Κωνσταντίνου, του δούκα του Ομάλ, του πρίγκιπα Νικολάου του Νασάου, του πρίγκιπα Καρινιάν, του πρίγκιπα Βάλντεμαρ του Σλέσβιχ-Χολστάιν-Αουγκούστενμπουργκ, του πρίγκιπα Φρειδερίκου-Καρόλου της Πρωσίας, του Υψηλάντη, του δούκα του Μπρεμπό, του πρίγκιπα Φρειδερίκου του Χολστάιν, του μεγάλου δούκα του Ολντενμπουργκ και του πρίγκιπα Αμεδαίου της Ιταλίας, του Γλάδσωνα, του λόρδου Στάνλεϊ, του κυβερνήτη της Νέας Ζηλανδίας σερ Τζορτζ Γκρέι, καθώς και του ανιψιού της βασίλισσας Βικτωρίας, πρίγκιπα Ερνέστου του Λάινινγκεν.

Η λύση δόθηκε στις 10 Μαρτίου 1863, όταν ο διάδοχος του δανικού θρόνου πρίγκιπας Χριστιανός, αδελφός του βασιλιά της Δανίας Φρειδερίκου Ζ', βρέθηκε στο Λονδίνο για τους γάμους της κόρης του Αλεξάνδρας με τον διάδοχο του βρετανικού θρόνου Αλβέρτο Εδουάρδο. Κατά τη διάρκεια της δεξίωσης πραγματοποιήθηκε η πρώτη γνωριμία του Βρετανού πρωθυπουργού Πάλμερστον με τον αδελφό της νύφης, πρίγκιπα Χριστιανό Γουλιέλμο Φερδινάνδο Αδόλφο Γεώργιο. Αν και ο Πάλμερστον γνώριζε πως η Βικτωρία δεν συμπαθούσε ιδιαίτερα τους Γκλύκσμπουργκ, την οικογένεια του Γουλιέλμου, πρότεινε τον σχεδόν 17χρονο πρίγκιπα για τη θέση του διαδόχου του ελληνικού θρόνου.

Η υποψηφιότητα αυτή, αν και μειονεκτούσε λόγω της μικρής ηλικίας του Γουλιέλμου, είχε ήδη συζητηθεί στη συνάντηση του Ράσελ με τον Τρικούπη στις 12/24 Δεκεμβρίου 1862 και στις 31 Ιανουαρίου/12 Φεβρουαρίου 1863 (10). Επιπλέον, είχε κερδίσει και την υποστήριξη των Ελλήνων του Λονδίνου, μετά από μια επιστολή του Μαυροκορδάτου στην εφημερίδα «Times» του Λονδίνου, η οποία είχε δημοσιευθεί στις 13 Μαρτίου. Έχοντας αυτά υπόψη, ο Ράσελ φρόντισε εσπευσμένα να εξασφαλίσει τη σύμφωνη γνώμη των Γάλλων και των Ρώσων, καθώς επίσης και του βασιλιά της Δανίας, του επικεφαλής της δανικής βασιλικής οικογένειας. Ταυτόχρονα, πρότεινε πως, για να γίνει αποδεκτή η προσφορά του Στέμματος, θα έπρεπε η ελληνική κυβέρνηση να διακηρύξει πως οποιαδήποτε αποποίηση εκ μέρους του Οθωνα δεν θα είχε πλέον καμία ισχύ και να ζητήσει τη γνώμη των κυβερνήσεων των τριών Δυνάμεων (δηλαδή και της Μ. Βρετανίας η οποία πρότεινε τη διαδικασία!) αν συμφωνούσαν με την εκλογή. Η μόνη διακριτική ευχέρεια που παραχωρήθηκε στους Έλληνες ήταν ο τρόπος με τον οποίον θα πραγματοποιείτο η ανακήρυξη του νέου βασιλιά.

Ετσι, στη συνεδρίαση της 18ης Μαρτίου η Εθνοσυνέλευση υπό την προεδρία του Αρ. Μωραϊτίνη αναγόρευσε τον Γουλιέλμο βασιλιά των Ελλήνων (11), αναγγέλλοντας ταυτόχρονα -σύμφωνα με τις επιταγές των Βρετανών- τον ορισμό τριμελούς Επιτροπής αποτελούμενης από τους Κ. Κανάρη, Θ. Ζαΐμη και Δ. Γρίβα, η οποία θα μετέβαινε στην Κοπεγχάγη για να προσφέρει εκ μέρους του ελληνικού λαού το Στέμμα στον νέο βασιλιά.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ξενόγλωσση

- (1) *H.C.F. Bell: LORD PALMERSTON, 2 τ., Λονδίνο 1936 (ανατ. 1966, βάσει πρωτότυπων πηγών).*
- (2) *H.L. (Baron Dalling) Bulwer: THE LIFE OF HENRY JOHN TEMPLE, VISCOUNT PALMERSTON (to 1846), 3 τ., Λονδίνο 1871-74.*
- (3) *M.E. Chamberlain: BRITISH FOREIGN POLICY IN THE AGE OF PALMERSTON, Λονδίνο 1980.*
- (4) *E. Driault-M. Lheritier: HISTOIRE DIPLOMATIQUE DE LA GRECE DE 1821 A NOS JOURS, Παρίσι 1925-26.*
- (5) *G. Finlay: A HISTORY OF GREECE, Οξφόρδη 1877.*
- (6) *E. Prevelakis: BRITISH POLICY TOWARDS THE CHANGE OF DYNASTY IN GREECE 1862-1863, Αθήνα 1953.*
- (7) *Jasper Ridley: LORD PALMERSTON, Λονδίνο 1970.*

B. Ελληνική

- (1) **Αλέξ. Σ. Βυζάντιος: «Εκθεσις των εν Ελλάδι συμβάντων από Ιουνίου 1862 άχρις Ιουνίου 1865», ΕΘΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ, 1866.**
- (2) **D. Dakin: Η ΕΝΟΠΙΟΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 1770-1923, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1982.**
- (3) **Ι.Γ. Δημόπουλος: ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΣΟΒΑΣΙΛΕΙΑΝ, 1959.**
- (4) **Τ.Ε. Ευαγγελίδης: ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΟΘΩΝΑ, ΗΤΟΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΣΟΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΟΥ Α' (1862-1898), 1898.**
- (5) **Π. Καρολίδης: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ, θιβλίο 18ο. (ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1821 ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1881), 1993.**
- (6) **Σ.Θ. Λάσκαρις: ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1821-1914, Αθήνα 1974.**
- (7) **Αρ. Μάνεσης: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ, 1978.**
- (8) **Μ. Μαντούβαλος: ΤΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1862 ΚΑΙ ΤΑ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΝΑΣΣΩ ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ ΤΟΥ Δ. ΒΟΥΛΓΑΡΗ, 1971.**
- (9) **Μ.Η. Μελετόπουλος: Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΣΤΗ ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ, ΑΠΟ ΤΟΝ ΟΘΩΝΑ ΣΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ Β', 1994.**
- (10) **Γ.Ν. Μοσχόπουλος: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ, τ. Α' (1832-1940), 1997.**
- (11) **Δ. Πετρακάκος: ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, Β', 1946.**
- (12) **Π. Πετρίδης: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΣΤΗ ΝΕΩΤΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ, 1844-1936, 1984.**
- (13) **Ε.Γ. Πρεβελάκης: ΤΑ ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΑ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΚΑΙ Η ΝΕΟΤΕΡΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ 1801-1960, 1960.**
- (14) **Α.Ι. Σβώλος: Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (επανέκδοση με τίτλο: ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑ 1822-1975/1986), 1998.**
- (15) **Σ. Τριανταφύλλου-Δ. Ρόζου: Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ, 1948.**
- (16) **Δ. Φωτιάδης: ΟΘΩΝΑΣ (Η ΕΞΩΣΗ), 1964.**